

אסף אטדגי עונה
למתי כספיי: קנאתכם
וגזענותכם העבירה
אתכם על דעתכם

פקד אושר צדקה
הציל נערה מהפשע.
עכשיו היא שוטרת

אסף גרניט חייב
להצליח. תמיד. אין
אופציה אחרת

הרבנים החרדים
ומלחמתם
בסמארטפונים

תחקיר

בקלות בלתי
נסבלת יכולים
הורים גרושים
נורמטיביים לגמרי,
בעיקר אבות,
להישלח לראות
את ילדיהם
לשעה בשבוע,
במקום קר ומנוכר,
ולעיניהן הבוחנות
של עובדות
סוציאליות
שמסגירות על
כל צעד. לפעמים
אסור אפילו לחבק
ולנשק את הילד

טוראומות מרכזי הקשר

נעמה לנסקי | מיכל יעקב יצחקי

נגה שחר עבדה דרך ארוכה מאז הפרסומות ההן לפלייבוי ועד לבימת התיאטרון הלאומי

ניצני בלבים

האטטנימות. ההשפלה. הכאב

במשך שנתיים פגש גילי את בתו במרכז קשר. נאסר עליו לחבקה או לנשקה, ואפילו לא ללחוש באוזנה הקטנה עד כמה הוא אוהב אותה ומתגעגע אליה, ושהיא הסיבה היחידה שהוא מוכן לסבול את הביקורים המשפילים האלה • "אני, אבא נורמטיבי שבחיים לא פגע בזבוב, הפכתי ברגע אחד להיות 'אבא אלים שמטריד מינית את בתו', כי זה מה שטענה גרושתי" • אבות גרושים, אימהות ואפילו סבים מספרים על החוויה הטראומטית של המפגשים עם הילדים במרכזי הקשר: "איך אפשר לבנות ככה קשר?" • מומחים מסכימים: "דרושה רויזיה מוחלטת בתפקוד המרכזים" • משרד הרווחה: "מרכזי הקשר אינם הבעיה, הם הפתרון"

מיכל יעקב יצחקי ונעמה לנסקי

איור: עציון גואל

ב כל יום ראשון, לקראת השעה שלוש, היה גילי מסיט הצידה את כל עיסוקי חייו וממהר אל מרכז הקשר שבעיר מגוריו. הוא ירע שאסור לו לאחור, כי עומדת לרשותו רק שעה אחת בשבוע. 60 דקות. 3,600 שניות, ולא שנייה אחת יותר, כדי להיות עם בתו היחידה, בת החמש וחצי. אם יאחר, יאבד כמה שניות של להיות איתה, ואת זה הוא בשום אופן לא יכול להרשות לעצמו. מה גם שהוא עלול להיענש.

מישהו עשוי לקבל את הרושם השגוי שלא אכפת לו, או שהוא לא אבא אחראי מספיק, ולבטל כליל את שישים הדקות האלה, שהוא מחכה להן ורק להן במשך כל השבוע. שלפניהן ואחריהן החיים שלו תפלים, ריקים ועצובים.

או הוא היה מקדים, תמיד. בשעה שלוש בדיוק היה נכנס בשערי מרכז הקשר, פוסע בשביל הגי"ש כשמצלמות מתעדות את צעדיו. בכניסה היה נבדק באופן יסודי על ידי מאבטח המוש, עובר

תחת גלאי מתכות ומתיישב לחכות לילדה בחדר האחר ששימש עור הורים המנותקים מילדיהם. במרכז נאסר על גילי לחבק את בתו, לנשקה או ללחוש באוזנה הקטנה עד כמה הוא אוהב אותה ומתגעגע אליה, ושהיא הסיבה היחידה שהוא מוכן לסבול את הביקורים המשפילים האלה. "בחדר היחיד שעמד לרשותנו ישב אבא נרקומן, כש" בנו הקטן משחק על הרצפה, לידו ישבה אמא שהירדררה לזנות ולסמים, ואני, אבא נורמטיבי

שבחיים לא פגע בנבוכ, אבל עם הגירושים הפך ברגע להיות "אבא אלים שמטריד מינית את בתו", זה מה שטענה גרושתו.

בשעה היחידה הזאת בשבוע שבה ראיתי את הבת שלי, כל מה שעבר לי בראש היה איך אני מצליח במי קום ההווי הזה, שלא שייך אלי או לחיים שלי, לקיים מפגש עם הבת שלי, שייראה הכי נורמלי שבעולם. ניסיתי לדרוס לתוך השעה הזאת את כל מה שאפשר "בגלל שתמיד יש עובדות סוציאליות במקום, שמפקחות עליך, מקשיבות ומתערות כל מה שגא" מר ומתרחש, המצאנו לעצמנו עם הזמן שפת סי מנים, שתהיה רק שלנו. שני מצמוצים בעיניים זה 'התגעגעתי'. מצמוץ אחד ארוך וחוק: 'אני אוהב אותך'. וכשהילדה שלי היתה משפשת את העיניים באגרופים הקטנים שלה, זה היה כדי להגיד לי שלא אראא לה, שהכל יהיה בסדר. בפעם הראשונה שהירש לנו לצאת לבר אל הגינה היא רצה אלי ואמרה לי, 'אבא, בוא נצא מהר ונתחבק חזק חזק, לפני שיגידו לנו שאסור'."

גילי (שם בדוי, כמו כל שמות הורי הקטינים המורזכרים בכתבה), בן 45, מצא את עצמו במרכז קשר בעקבות גירושים מרים מאשתו, כשבתו היתה בת חמש. הוא אדם מפורסם, שכולכם מכירים – מה שמי

יוני, גרוש ואב לילדה: "זה נראה כמו תעשייה שלמה. לא ייתכן שבמדינת ישראל מוציאים כל כך הרבה ילדים למרכזי קשר. לא ייתכן שברגע שאתה מתגרש, אתה הופך פתאום להורה בסיכון שמידרדר למקום כזה"

מרכז קשר בנס ציונה. "אסור לנו לטפל באנשים שמגיעים", אומרת ד' שהועסקה במרכז כזה

הורים בלתי מתפקדים, שזאת דרכם לפגוש את ילדיהם, או עבור הורים שבשל טיעוני מסוכנות הוצאו לילדים אל מסגרות חוץ-ביתיות. עם השנים ועם עליית מקרי הגירושים, הפכו מרכזי הקשר לברירת המחדל של שירותי הרווחה ומערכת המשפט במקרים של סכסוכים קשים בין ההורים, מחלוקת על הסדרי ראייה, ותופעות של ניכור הורי: הימנעות או סרבנות של הילד לקשר עם אחד מהוריו, לא פעם בשל הסתה מצד ההורה השני. גם ילדים השוהים עם אמהותיהם במקלטים לנשים מוכות עשויים לפגוש כך את אביהם, וכן ילדים של הורים פגועי נפש, נרקומנים או אלכוהוליסטים.

מרכזי הקשר כפופים לשירותי הרווחה העירוניים ומאוישים בעובדים סוציאליים, שמפקחים על ההורים בעת המפגשים עם הילדים. לעיתים משרתות שם ננות שירות לאומי. המפגשים במרכזי הקשר מתחילים לקים לשלושה סוגים: מפגשים בפקוח מלא, שבהם העובד הסוציאלי יושב ליד ההורה והילד לאורך המפגש כולו; מפגשים בפקוח חלקי, שבהם נוכחותו הפיזית של העובד הסוציאלי אינה רציפה, או שהפקוח נעשה מרחוק, באמצעות מראה חוץ-צדדית או טלוויזיה במעגל סגור; ומפגשים כלי פיקוח, שמתקיימים מחוץ לכותלי מרכזי הקשר, כשהמרכז משמש רק נקודת מסירה והחזרה של הילד, כדי למנוע חייכוכים בין שני ההורים.

64 מרכזי קשר, 4,100 ילדים

בישראל פועלים לא פחות מ-64 מרכזי קשר. על פי נתוני משרד הרווחה, שאתם מציג המשרד מכוח חוק חופש המידע, עמד תקציב המרכזים בשנת 2012 על כארבעה מיליון שקלים וחצי. באותה שנה טופלו במרכזי הקשר 2,540 משפחות: כמעט 4,100 ילדים פגשו כך אחד מהוריהם או את שניהם. בממוצע, כל מרכז קשר משמש כ-65 ילדים המפגשים עם הוריהם. בשנת 2004, לשם השוואה, היו בישראל 67 מרכזי קשר, אך טופלו בהם רק 1,774 משפחות, קרוב ל-3,100 ילדים. במילים אחרות: בתוך שמונה שנים זינק מספר המשפחות המטופלות במרכזי קשר בישל רבע ב-43 אחוזים. מספר הילדים שפגשו את הוריהם במרכזי קשר עלה ב-33 אחוזים.

התקציב של מרכזי הקשר בשמונה השנים האלה איך זינק יותר: ופלה ב-91 אחוז – מ-2.3 מיליון שקל לים ב-2004, ל-4.4 מיליון ב-2012.

על פי ההוראות המפורטות בתקנון העבודה הסוציאלית (תע"ס) של משרד הרווחה, מרכזי הקשר "נועד לבנייה והבניה מחושה של הקשר בין הורים לילדיהם. המגמה היא לבנות, במידת האפשר, תוכנית התערבות שתאפשר בצורה הדרגתית, לפי הצרכים והיכולות של הקטינים וההורים, לעבור מהסדרי ראייה במסגרת מוגנת להסדרי ראייה עצמאיים ללא פיקוח".

ההפניה אל מרכזי הקשר נעשית באמצעות פקיד הסעד ובכפוף לצו בית משפט. ש מקרים שבהם בית המשפט מעניק לפקיד הסעד את הסמכות להחליט על משך הביקורים עד לחזרה להסדרי ראייה עצמאיים. אפשר להניח כי בראש מעייניהם של פקיד הסעד עומדת טובתם של הילדים, הבודד להגן עליהם ולנקוט זהירות מרחיקת לכת כדי שלא ייפגעו.

חצי שנה, ואז מתבצעת הערכה תקופתית ראשונה בין הגורמים השונים המלווים את המשפחה, כדי להחליט אם להמשיך בהם. אם מוחלט שהם יימשכו, מובא המקרה את לבמה הורשית לעיניהם של "ועדת מסקוריים", שבה נוכחים שני ההורים, נציגים של המי חלקה לשירותים חברתיים, פקיד סעד מחוזי לסדרי חצי שנה, ואז מתבצעת הערכה תקופתית ראשונה בין הגורמים השונים המלווים את המשפחה. בעת הכנת היתבנה שוחחנו עם הורים שפגשו את ילדיהם במרכזי קשר במשך שנים. המקרה הממושב ביותר שהובא ליריעתנו הוא של אב שפגש את בתו במרכזי קשר במשך שש שנים. "ברבים מהמקרים, ההורים יושבים בוועדת

התסקירים בלי ייצוג", אומר עו"ד שחר שוורץ, המי תמחה ביני משפחה. "הזמן קצר וקצוב, ואנשים מר גשים שלא שומעים אותם. אחרי הוועדה, ההורים בדרך כלל לא מקבלים את סיכומי הפגישה. במקרה הטוב הם יראו את הרו"ח יומיים לפני הדין בבית המשפט. במקרים רבים עורך הדין לא רואה את הרו"ח, והשוטף נאלץ לעשות הפסקה של כמה דקות כדי לאפשר לעורך הדין ללמוד אותו".

הורים רבים, בעיקר אבות, וכן אנשי מקצוע שעיימם שוחחנו, טוענים שהורה יכול למצוא את עצמו בקלות נתונים לשנת 2010, שנאספו על ידי "הקואליציה למען הילדים והמשפחה", ארגון הפועל למען אבות גרושים וילדיהם, בין 25 ל-33 אחוזים מכלל האבות המבקשים הסדרי ראייה נשלחו למרכזי קשר.

הורים רבים, בעיקר אבות, וכן אנשי מקצוע שעיימם שוחחנו, טוענים שהורה יכול למצוא את עצמו בקלות נתונים לשנת 2010, שנאספו על ידי "הקואליציה למען הילדים והמשפחה", ארגון הפועל למען אבות גרושים וילדיהם, בין 25 ל-33 אחוזים מכלל האבות המבקשים הסדרי ראייה נשלחו למרכזי קשר. וואה: בארה"ב השיעור נע בין אחוז אחד לשניים, ובאוסטרליה הוא עומד על כשלושה אחוזים. יצוין כי משרד הרווחה לא עונה לבקשתנו לקבל נתונים מספרים מרויקים הנמצאים בדין, על הפילוח המי "בכל מצב שבו יש התנגדות של האם להסדרי ראייה רגילים בין הילד לאב, האב מופנה אוטומי טית למרכז קשר", אומרת ד', שבמשך שנים הועסקה כעובדת סוציאלית במרכז כזה. "לצערי הרב ראיתי מקרים של אבות נורמטיביים לחלוטין, שלא היוו שום סכנה לילדים, ובכל זאת, האימהות, שידעו שהם יהיו מוכנים להרבה ויתורים כדי לראות את הילד, ניצלו רים אחוז מהאבות הגרושים שמגיעים למרכזי הקשר לא צריכים להיות שם.

גם כשהפגישות מתקיימות במרכז קשר, יש אימהות שמעריימות קשים נוספים על ידי התנגדות לשעת המפגש, או שהן מודיעות ברגע האחרון שהילד לא יגיע כי הוא חולה. היו מצבים שברדתי את האישור הרפואי שהאם שלחה וגיליתי שהוא היה שקרי. אבל ידיו כבולות. למערכת הרווחה יש כללים ברורים מאוד ומי שיוצאת נגדה, נפגעת.

"היה לי מקרה שבו ויהיתי שהאם עושה שימוש בילדים כאמצעי ניגוח מול האב. כשניסיתי להתריע על כך בפני האב ובפני העובדת שאיתי, ננפנתי. לא האבנו את ההתערבות שלי ואת נקישת העמדה. זו מערכת שלא מוכנה ולא מסוגלת לקבל ביקורת".

חצר עירומה ורהיטים חומים

לפני כמה שנים, בראיון שהעניקה פקידת הסעד הארצית לסדרי דין סימונה שטיינמן לעיתון "הארץ", היא טענה כי במרכזי הקשר מתקיים "חליך טיפולי, שבסופו של יום יבנה קשר נורמטיבי מחוץ למרכז הקשר". ד' טוענת שהדברים האלה רחוקים מאוד מהמציאות.

אנחנו לא דמויות טיפוליות, אסור לנו לטפל באני שים שמנצאים למרכז – רק לפקח ולהתבונן. אחרי כמה חודשים אנחנו כותבות חוות דעת, שמוערכת לפקיד דות הסעד. ביתניתי ההורה והילדים חווים כאב עצום. "על סמך חוות הדעת שלנו ועל סמך כל המי דע שמנצא קיפסה פקידת הסעד היא כותבת תסקיה שאותו היא מעבירה לבית משפט עם ההמלצה שלה אם אפשר להפסיק את הביקורים במרכזי הקשר או שצריך להמשיך אותם. לרוב, בית המשפט מקבל את המלצת פקידת הסעד. יש מצבים שבהם חוות הדעת של העובדת הסוציאלית במרכז היא חוביבת, אבל היא לא באה לידי ביטוי בתסקיר של פקידת הסעד".

את מקומם המרויק של מרכזי הקשר לא מפרסמים עובדי בשלב שלפני תחילת המפגשים עם הילד במי רכזי הקשר, מחוייב ההורה לחתום על כתב התחייבות משפיל, הכולל בין היתר "הסכמה לבדיקת חזק חופש המידע. העתירה כללה שישם סעיפים הנוגעים למדיניות משרד הרווחה בנוגע לטיפול בוכיותיהם של ילדים שהוריהם מצויים בהליכי גירושים, ובי קשה בין היתר כי משרד הרווחה יפרסם בפומבי את רשימת המרכזים, לרבות כתובותיהם. משרד הרווחה אמרו להגיש את תשובתו לעתירה עד השבוע הבא. ניסונו להיכנס לכמה מרכזי קשר. בכל המקרים נתקלנו במאבטה או בעוברת של המרכז, שאסרו עלינו לעבור את שער הברזל הנעול ללא ליווי של פקידת סעד או עוברת סוציאלית.

חופש המידע. העתירה כללה שישם סעיפים הנוגעים למדיניות משרד הרווחה בנוגע לטיפול בוכיותיהם של ילדים שהוריהם מצויים בהליכי גירושים, ובי קשה בין היתר כי משרד הרווחה יפרסם בפומבי את רשימת המרכזים, לרבות כתובותיהם. משרד הרווחה אמרו להגיש את תשובתו לעתירה עד השבוע הבא. ניסונו להיכנס לכמה מרכזי קשר. בכל המקרים נתקלנו במאבטה או בעוברת של המרכז, שאסרו עלינו לעבור את שער הברזל הנעול ללא ליווי של פקידת סעד או עוברת סוציאלית.

ברורים מאוד ומי שיוצאת נגדה, נפגעת. "היה לי מקרה שבו ויהיתי שהאם עושה שימוש בילדים כאמצעי ניגוח מול האב. כשניסיתי להתריע על כך בפני האב ובפני העובדת שאיתי, ננפנתי. לא האבנו את ההתערבות שלי ואת נקישת העמדה. זו מערכת שלא מוכנה ולא מסוגלת לקבל ביקורת".

לפני כמה שנים, בראיון שהעניקה פקידת הסעד הארצית לסדרי דין סימונה שטיינמן לעיתון "הארץ", היא טענה כי במרכזי הקשר מתקיים "חליך טיפולי, שבסופו של יום יבנה קשר נורמטיבי מחוץ למרכז הקשר". ד' טוענת שהדברים האלה רחוקים מאוד מהמציאות.

אנחנו לא דמויות טיפוליות, אסור לנו לטפל באני שים שמנצאים למרכז – רק לפקח ולהתבונן. אחרי כמה חודשים אנחנו כותבות חוות דעת, שמוערכת לפקיד דות הסעד. ביתניתי ההורה והילדים חווים כאב עצום. "על סמך חוות הדעת שלנו ועל סמך כל המי דע שמנצא קיפסה פקידת הסעד היא כותבת תסקיה שאותו היא מעבירה לבית משפט עם ההמלצה שלה אם אפשר להפסיק את הביקורים במרכזי הקשר או שצריך להמשיך אותם. לרוב, בית המשפט מקבל את המלצת פקידת הסעד. יש מצבים שבהם חוות הדעת של העובדת הסוציאלית במרכז היא חוביבת, אבל היא לא באה לידי ביטוי בתסקיר של פקידת הסעד".

את מקומם המרויק של מרכזי הקשר לא מפרסמים עובדי בשלב שלפני תחילת המפגשים עם הילד במי רכזי הקשר, מחוייב ההורה לחתום על כתב התחייבות משפיל, הכולל בין היתר "הסכמה לבדיקת חזק חופש המידע. העתירה כללה שישם סעיפים הנוגעים למדיניות משרד הרווחה בנוגע לטיפול בוכיותיהם של ילדים שהוריהם מצויים בהליכי גירושים, ובי קשה בין היתר כי משרד הרווחה יפרסם בפומבי את רשימת המרכזים, לרבות כתובותיהם. משרד הרווחה אמרו להגיש את תשובתו לעתירה עד השבוע הבא. ניסונו להיכנס לכמה מרכזי קשר. בכל המקרים נתקלנו במאבטה או בעוברת של המרכז, שאסרו עלינו לעבור את שער הברזל הנעול ללא ליווי של פקידת סעד או עוברת סוציאלית.

חופש המידע. העתירה כללה שישם סעיפים הנוגעים למדיניות משרד הרווחה בנוגע לטיפול בוכיותיהם של ילדים שהוריהם מצויים בהליכי גירושים, ובי קשה בין היתר כי משרד הרווחה יפרסם בפומבי את רשימת המרכזים, לרבות כתובותיהם. משרד הרווחה אמרו להגיש את תשובתו לעתירה עד השבוע הבא. ניסונו להיכנס לכמה מרכזי קשר. בכל המקרים נתקלנו במאבטה או בעוברת של המרכז, שאסרו עלינו לעבור את שער הברזל הנעול ללא ליווי של פקידת סעד או עוברת סוציאלית.

ברורים מאוד ומי שיוצאת נגדה, נפגעת. "היה לי מקרה שבו ויהיתי שהאם עושה שימוש בילדים כאמצעי ניגוח מול האב. כשניסיתי להתריע על כך בפני האב ובפני העובדת שאיתי, ננפנתי. לא האבנו את ההתערבות שלי ואת נקישת העמדה. זו מערכת שלא מוכנה ולא מסוגלת לקבל ביקורת".

לפני כמה שנים, בראיון שהעניקה פקידת הסעד הארצית לסדרי דין סימונה שטיינמן לעיתון "הארץ", היא טענה כי במרכזי הקשר מתקיים "חליך טיפולי, שבסופו של יום יבנה קשר נורמטיבי מחוץ למרכז הקשר". ד' טוענת שהדברים האלה רחוקים מאוד מהמציאות.

אנחנו לא דמויות טיפוליות, אסור לנו לטפל באני שים שמנצאים למרכז – רק לפקח ולהתבונן. אחרי כמה חודשים אנחנו כותבות חוות דעת, שמוערכת לפקיד דות הסעד. ביתניתי ההורה והילדים חווים כאב עצום. "על סמך חוות הדעת שלנו ועל סמך כל המי דע שמנצא קיפסה פקידת הסעד היא כותבת תסקיה שאותו היא מעבירה לבית משפט עם ההמלצה שלה אם אפשר להפסיק את הביקורים במרכזי הקשר או שצריך להמשיך אותם. לרוב, בית המשפט מקבל את המלצת פקידת הסעד. יש מצבים שבהם חוות הדעת של העובדת הסוציאלית במרכז היא חוביבת, אבל היא לא באה לידי ביטוי בתסקיר של פקידת הסעד".

את מקומם המרויק של מרכזי הקשר לא מפרסמים עובדי בשלב שלפני תחילת המפגשים עם הילד במי רכזי הקשר, מחוייב ההורה לחתום על כתב התחייבות משפיל, הכולל בין היתר "הסכמה לבדיקת חזק חופש המידע. העתירה כללה שישם סעיפים הנוגעים למדיניות משרד הרווחה בנוגע לטיפול בוכיותיהם של ילדים שהוריהם מצויים בהליכי גירושים, ובי קשה בין היתר כי משרד הרווחה יפרסם בפומבי את רשימת המרכזים, לרבות כתובותיהם. משרד הרווחה אמרו להגיש את תשובתו לעתירה עד השבוע הבא. ניסונו להיכנס לכמה מרכזי קשר. בכל המקרים נתקלנו במאבטה או בעוברת של המרכז, שאסרו עלינו לעבור את שער הברזל הנעול ללא ליווי של פקידת סעד או עוברת סוציאלית.

מרכז קשר בפתח תקווה. רותן (40), שוטר במקצועו: "בבת אחת החלפתי תפקידים והפכתי להיות כמו אסיר"

ולבדיקה גופנית שתיעשה בכניסתי למפגש, בהתאם לשיקול דעת המאבטח", וכן התחייבות לסדר את חדר הקשר בתום המפגש. ההורה מתחייב "שלא להתלחש עם הילד/ים במהלך הביקור ולא לערוב את הילד/ים בנושא הסכסוך על ידי תחקורים, האשמות או העברת מכתבים או כספים להורה המשומרו".

סעיף מקומם במיוחד קובע כי "ההורה מתחייב שלא לצלם את הילדים (במצלמת סטילס או וידאו) ולא להקליטם, ללא אישור צוות המרכז". ההורה מתחייב "לא להעניש את הילד/ים בזמן הביקור, לא לנהל ויכוחים במרכז עם ההורה השני ו/או עם צוות המרכז". כמו כן, על ההורה להצהיר כי "ידוע לי שאם צוות המרכז משרתם מהתנהגות שאינה מאפשרת את קיום הביקור, הוא לא יתקיים, או יופסק" – סעיף המותיר חירות מוחלטת בידי עובדי מרכזי הקשר לשלוט בקיומם של המפגשים.

איחור ללא הודעה מוקדמת של יותר מעשרים דקות יגרום לביטול המפגש. אי עמידה באחד מסעיפי כתב התחייבות עלולה לגרום להפסקת הביקור, ואף לביטול מוחלט של הסדרי ראייה, עד להחלטה של בית המשפט, מה שעלול להימשך חודשים ארוכים. "אם תלחשי לילד שלך 'מתוק שלי, אני אוהבת כמה כורסאות או כיסאות, שטיח ושולחן קפה. כפי נה תחרד מחשב הניצב על שולחן קטן, והוא משמש את העובדות הסוציאליות כשאינו משפחות במקום. הרייחט והוויולנות הם בגוונים של חום ואפור, נטרי לי כל קישוטים. אין בהם דבר המזכיר סביבה חמה, שמחה ומחבבת, כמו סביבה שבה אמורים לשהות ילדים. בכל אחד מחדרי הקשר היו מונחים פנינה כחמישה ממויקים קופסה וכמה ספרים, ותו לא.

על קיר החדר מותקנת מצלמת טלוויזיה במעגל סגור, ועל אחד הקירות קבועה מראה חוץ-צדדית להורה, שבה נמצא קיפסה פקידת הסעד היא כותבת תסקיה שאותו היא מעבירה לבית משפט עם ההמלצה שלה אם אפשר להפסיק את הביקורים במרכזי הקשר או שצריך להמשיך אותם. לרוב, בית המשפט מקבל את המלצת פקידת הסעד. יש מצבים שבהם חוות הדעת של העובדת הסוציאלית במרכז היא חוביבת, אבל היא לא באה לידי ביטוי בתסקיר של פקידת הסעד".

את מקומם המרויק של מרכזי הקשר לא מפרסמים עובדי בשלב שלפני תחילת המפגשים עם הילד במי רכזי הקשר, מחוייב ההורה לחתום על כתב התחייבות משפיל, הכולל בין היתר "הסכמה לבדיקת חזק חופש המידע. העתירה כללה שישם סעיפים הנוגעים למדיניות משרד הרווחה בנוגע לטיפול בוכיותיהם של ילדים שהוריהם מצויים בהליכי גירושים, ובי קשה בין היתר כי משרד הרווחה יפרסם בפומבי את רשימת המרכזים, לרבות כתובותיהם. משרד הרווחה אמרו להגיש את תשובתו לעתירה עד השבוע הבא. ניסונו להיכנס לכמה מרכזי קשר. בכל המקרים נתקלנו במאבטה או בעוברת של המרכז, שאסרו עלינו לעבור את שער הברזל הנעול ללא ליווי של פקידת סעד או עוברת סוציאלית.

ברורים מאוד ומי שיוצאת נגדה, נפגעת. "היה לי מקרה שבו ויהיתי שהאם עושה שימוש בילדים כאמצעי ניגוח מול האב. כשניסיתי להתריע על כך בפני האב ובפני העובדת שאיתי, ננפנתי. לא האבנו את ההתערבות שלי ואת נקישת העמדה. זו מערכת שלא מוכנה ולא מסוגלת לקבל ביקורת".

ד"ר אלישב זוהר רייך, מטפלת ומומחית לשעבר מטעם בית המשפט: "ההורה שמגיע לפגוש את ילדיו, נתפש בעיני הילד כאדם שצריך להיזהר ממנו. הניתוק גורם לילד לחוויית נטישה והוא נצמד עוד יותר להורה המגדל"

עו"ד שחר שוורץ, במרבית המקרים ההורים יושבים בוועדת התסקירים בלי ייצוג. הזמן קצר וקצוב, ואנשים מרגישים שלא שומעים אותם. אחרי הוועדה, ההורים בדרך כלל גם לא מקבלים את סיכומי הפגישה"

יוני (50), גרוש זה עשר שנים ואב לילדה בת 12, נמנה עם ההורים שהחליטו שהנוק הנגרם מהפגישות

צילום: אנצ'ו גוש/ג'יני

דני (32). "בסוף התלונה נגדי נסגרה וחזרתי להסדרי ראייה רגילים. אבל הנזק לשני הצדדים כבר נגרם"

←
במרכז הקשר עולה על התועלת. הוא לא ראה את בתו בכלל במשך שנתיים, עד לאחרונה. זה מקרה אחר מני רבים שהובאו לידיעתנו, שבהם הפך מרכז הקשר למרכז נתק.

"עד לפני ארבע שנים לא היתה שום בעיה בהסדר" רי הראייה שלי עם גרושתי, וגידלתי את בתי מחצית מהזמן. נקודת המפנה היתה בערב חג בשנת 2010, כשגרושתי התלוננה תלונת שווא שאני עושה בילדה מעשים מגונים. לפי הסדרי הראייה, הבת שלי היתה צריכה להיות איתי לכל תקופת החג, והדרך היחידה שבה גרושתי היתה יכולה למנוע את זה היתה הגשת תלונת שווא במשטרה. התלונה נסגרה בלי שבכלל נפתח נגדי תיק, אבל זה הספיק כדי שלא אראה את בתי קרוב לחודשיים.

"חצי שנה לאחר מכן הגיעה תלונה נוספת, ואז פקיד רת הסעד שטיפלה בנו המליצה שניגש למבחני מסור גלות הורית. לא היה לי ספק שאעבור את המבחנים האלה בהליכה, הרי אין אבא טוב ממני. במכון קבעו שהאינטראקציה שלי עם הילדה מעולה, אבל 'הילדה חדרה'. בית המשפט קיבל את המלצות המכון, והורה לי לעבור טיפולים במכון, שרק אחריהם אוכל להתחיל את הסדרי הראייה במרכז הקשר בפיקוח מלא."

יוני הלך לראות את מרכזו הקשר בעירו. במשך שלוש שעות עמד מחוץ לבניין והתבונן בבאים בש" עריו. ילדים בוכים, הורים מתוסכלים וכעוסים, וב" עיקר אבות שמשפילים את מבטם ונכנסים או יוצאים בצעדים מהירים. "יותר מעשרים ילדים באו לשם בשלוש השעות האלה. זה נראה כמו תעשייה שלמה. לא ייתכן שבמדינת ישראל מוציאים כל כך הרבה ילדים למרכזי קשה. לא ייתכן שברגע שאתה מתגרש, אתה הופך פתאום מהורה נורמטיבי ותורם – להורה בסיכון שמידרדר למקום כזה.

"אמרתי לעצמי שאני לא אתן יד לדבר הזה. לא אתן שעל גב הילדה שלי, המכונים שהרווחה עוברת איתם ומרכזי הקשר יעשו עלי קופה. יש גבול למה שהורה יכול לסבול בחסות המדינה. לבת שלי, ולכל ילד אחר, לא מגיע לראות את האבא שלו במקום אפל ומשפיל. "נפגשתי עם העובדת הסוציאלית, והיא שאלה אותי, 'נו, נכון שזה לא כזה גרוע?' הסתכלתי עליה ולא האמנתי. אמרתי לה שזה יותר גרוע ממה שדמיינתי, זה מקפיא את הרם. אין מצב שהבת שלי תראה אותי במקום שבו מתייחסים אלי כמו אל אחרון העבריינים. ואז, בשיא הטבעיות, היא אמרה לי שאולי כדאי שאלך למרכזו הקשר במודיעין, כי הוא מהמפוארים שיש, והאוכולוסייה שמגיעה לשם היא האליטה של מדינת ישראל: טייסים, רופאים ועורכי דין."

"איפה חזקת החפזות?"

בשנה האחרונה עמד יוני בכל בוקר בכניסה לבית המשפט שבו התנהל משפטו, כשבידו שלט שבו הוא מאשים את השופט בכך שאינו רואה את בתו. לאחר רונה הוא התבשר שעקשנותו והאמונה בצדקת דרכו השתלמו: אחרי שבקשתו לדין נוסף התקבלה, ואחרי חצי שנה של תסקירים נוספים ודיונים ארוכים, הח" לית בית המשפט שינוי ישוב בהדרגה לראות את בתו שלא במרכז קשה.

"שני המפגשים הראשונים שלי עם בתי נערכו אצל המטפלת להדרכה הורית ברווחה, ואחריהם היו כמה מפגשים שבהם לקחתי אותה אלי אחרי בית הספר, עד השעה 8 בערב. בקרוב היא חוזרת לישון אצלי, בדיוק כמו שהיה פעם. בדיוק כמו שהיה צריך להיות בכל התקופה הזאת. העובדה שבסוף לא נכנסתי למרכזו קשה רק מוכיחה שמלכתחילה לא היה בהם צורך, כי לא היתה בי שום מסוכנות."

שמונה שנים חלפו מאז שרונו (40), שוטר במקצועו, פגש את בנו הפעוט במרכז קשה. אבל תחושות העלבון וההשפלה לא מרפות ממנו עד היום. הוא הגיע לשם לאחר שגרושתו הביעה חשש שהוא יפגע בילד כדי לפגוע בה; זה הספיק לפקידות הסעד ולבית המשפט

התלונה נגדי נסגרה, וחזרתי להסדרי ראייה רגילים. אבל הנזק לשני הצדדים כבר נגרם.

"המציאות במרכזי הקשר משפילה מאוד", אומר עו"ד שחר שוורץ. "אתה נמנע שם, כהורה וכאדם. בא לך לזעוק – מי אתם שתקבעו איך אני מחבק את הילדים שלי ואיך אני מדבר עם הילדים שלי? מי שלא עבר את זה יתקשה להבין."

שוורץ לא מדבר רק מניסיונו כעורך דין. הוא עצמו הגיע למרכז קשר עקב תלונות של גרושתו לגורמי הרווחה ולמשטרה על כך שהוא אלים כלפיה. רק אחרי שכבר הותר לו לפגוש את בנותיו שלא במסגרת מרכז קשה הוגש נגדו כתב אישום, והוא נלחם על חפותו ויצא זכאי.

"במשך שנה פגשתי שם את שתי הבנות התאומות שלי, שהיו אז בנות שנה. ילדות שחיכתי הרבה שנים עד שבאו לעולם. שעה אחת לשתיהן, כשמתוכה, 15 עד 20 הדקות הראשונות נגזלות בגלל קשיי פרידה מאמא שלהן. כשנגמר הזמן הפגישה נחתכת בגסות, באכזריות, באופן לא טבעי ובלי שום התחשבות בסייטואציה. אומרים לאמא להיכנס ולקחת את הילדות, וממש לא משנה אם אנחנו באמצע משהו.

"התקופה במרכזו הקשר היתה כל כך קשה, שהייתי קרוב לוותר על הילדות שלי. אבל ידעתי שאם אוותר, לא אוכל להסתכל להן ולעצמי בעיניים. מצד שני, יש לי לקוחות שוויתרו, ואני מבין אותם. כל ההורות שלך משובשת במקום הזה. בישראל, אם אחד מכני הזוג רק טוען על השני שהוא אלים כלפיו, הדרך למרכזו הקשר מתחילה להיסלל. איפה חזקת החפזות?"

פגישה בליווי אנשי ביטחון

את מרכזי הקשר פוקדים לא רק הורים גרושים. איציק (64) מגיע למרכזו הקשר כדי לפגוש שם את נכדו בן השנה וחצי, תינוק בלונדיני ופעלתן, שעניו גדולות ויפות. התינוק נולד לבנו המוגבל נפשית, שעובד ומתפקד ביומיום, מאישה צעירה הלוקה בני פשה ומתגוררת בהוסטל בקהילה.

"עוד בבטן אמו נחרץ גורלו והתקבלה החלטה שיהיה במשפחה אומנת, ויוכרו כבר אימוץ", מספר איציק. "כשראינו אותו בבית החולים, כשהיה בן כמה שעות, זה נעשה בליווי אנשי הביטחון, כאילו היינו פושעים. מייד לאחר שערכנו לו ברית, שגם על קיומה נאלצנו להיאבק, התינוק נלקח מאיתנו למשפחת אומנה חסויה, אנחנו לא יודעים מי והיכן. רק אחרי שפנינו לבית המשפט ודרשנו לראות את התינוק איפשרו לבני, לאשתי, לבתי הצעירה ולי לפגוש אותו במשך שעה אחת בשבוע, שהיא בפועל חמישים דקות, במרכז קשר שמרוחק שעת נסיעה מהבית שלנו.

כדי להוציא צו שחייב אותו לפגוש את בנו בחדר קטן, מאחורי סורג וברית. הילד היה אז בן פחות משנתיים. "הייתי בא לשם אחרי שכל היום רדפתי אחרי פרישעים והגנתי על אנשים בגופי. בבת אחת החלפתי תפקידים והפכתי להיות כמו אסיר, ללא זכויות. האבי סורר הכי גדול הוא שכאשר היו התפרעויות במרכזו הקשה, העובדות קראו לי לסייע. הן אמרו לי שכשאני נמצא שם הן רגועות, והיו מתגאות שיש להן שוטר אישי שדואג להן.

"בשלב מסוים לא יכולתי יותר לשאת את תחושת העלבון, כשכל הזמן יושבת לידי וליד הבן שלי עובדת סוציאלית, משגיחה עלי ומקשיבה לכל מילה. הרמתי ידיים והפסקתי להגיע. התביישתי. לא רציתי שהבן שלי, למרות שהיה קטנטן, יחשוב שאבא שלו באמת אדם מסוכן שזקוק לשמירה.

"חצי שנה לא ראיתי את הילד, עד שהגענועים הכ" ריעו אותי. למרות שהעובדות הסוציאליות ידעו שאין באמת סיבה שאהיה שם, הן לא כתבו מפורשות בחוות הדעת שלהן שצריך להפסיק את ההתעללות הזאת. בי גרושתי היתה מגישה נגדי אינספור תלונות. כל שני וחמישי נקראתי למח"ש, הקידום שלי נפגע, ורק בנס לא איבדתי את מקום העבודה שלי. בשלב מסוים הם כבר הבינו שהיא מעלילה עלי, אבל הם היו חייבים לחקור. אחרי שלוש שנים כל התלונות שהיא הגישה נגדי נסגרו."

לדני (32) הספיקו שני מפגשים בלבד במרכזו הקשר כדי להבין שהוא לא יוכל לעמוד בחוויה הזאת. הוא הגיע לשם בעקבות תלונה שהגישה גרושתו על אלימות שהפעיל כלפי בתו. חצי שנה הוא לא נפגש עם בתו, הקשר נפגע מאוד, וכשהגענועים הכריעו, הוא חזר למרכזו לתקופה נוספת של חצי שנה.

"התחננתי בפני העובדת הסוציאלית שתוציא אותי, הרי היא ראתה עד כמה הקשר שלי עם בתי מצויץ", הוא מספר. "התחושה במרכזו הקשר היא שאתה הופך להיות עכבר מעבדה, שבוחנים אותו תחת זכוכית מגדלת. כל מילה או מעשה שלא נראו להם, פסלו אותי כאב וזיכו אותי בעוד מפגשים תחת פיקוח ובהארכת תקופת הביקורים במרכזו הקשר.

"אני זוכר שפעם אחת, הבת שלי סיפרה לי שאמא שלה ביקשה ממנה לקרוא לחבר החדש שלה אבא. היא היתה מאוד מוטרדת מכך ושיתפה אותי. בלי להישוב פעמיים אמרתי לה שרק אני אבא שלה, ושהיא לא חייבת לקרוא לאף אחד אחר בשם אבא. העובדת הסוציאלית במרכזו דיווחה על כך מייד לפקידת הסעד שלי, וכבר למחרת היא נופה בי. היא אמרה לי שאסור היה לי לדבר על כך עם הילדה.

"בסוף, המערכת הבינה שאני לא אב מתעלל,

צילום: יהושע יוסף
קופל אליעזר, מנהל מכון סבר, המתמחה בתופעת הניכור ההורי: "מרכזי הקשר לא מעניקים שום מסגרת טיפולית. הם משמשים מקום שיפוטי וענישתי לכל דבר, שלא רק לא מאפשר בניית קשר, אלא אך מסייע בניתוק קשר"

מרכז קשר בתל אביב. "כשהמדרין במרכז הקשר היה אומר 'זהו, מספיק', אני תמיד הייתי מבקש עוד קצת, עוד קצת עם אמא", מספר אחד הילדים

"אני בן יחיד להורים ניצולי שואה, ואני לא יכול לשאת את המצב שבו אני רואה את הנכד שלי שעה בשבוע במקום נורא ואיום כזה".

איציק מנהל מאבק ער ועיקש בשני מישורים. תחילה הוא נאבק בהחלטה לייעד את נכדו לאימוץ ולשלוח אותו לאומנה חסויה ולא לאומנה פתוחה, שבה יוכל לבקר את התינוק באופן חופשי יותר ולשמור עימו על קשר בסביבה טבעית. בהמשך הוא מבקש לאמץ אותו בעצמו, שיחיה איתו ועם אשתו ובנו. לשם כך הוא אוסף מכתבי המלצה ממעסיקיו; ביום פגישתנו הראה לנו את תעודת השחרור שלו מצה"ל, לאחר ששירת כאיש קבע שלושים שנה. הוא ביקש עכשיו שיוציאו לו אותה מחדש כדי להציג אותה לרשויות הרלוונטיות. "התמונה המצטיירת היא שרשויות הרווחה עושות הכל כדי שהתינוק יישלח לאימוץ", אומר עו"ד רמי מרמלשטיין, המייצג את הסבא. "הן מסרבות לאומנה פתוחה בטענה ש'התינוק לא ערוך לכך'".

בינתיים, איציק ומשפחתו נאבקים על כל דקה עם הנכד. איציק שולף תיעוד מדויק, שלפיו לפחות פעם בחודש מבוטלים מפגשיהם עם הנכד במרכז הקשר. פעם אחת משפחת האומנה לא יכלה להביא אותו, פעם אחרת הם נסעו לטויל, או שהעובדת הסוציאלית הייתה חולה, או שטענו שהילד בוכה מאוד ולכן לא כדאי שנגיע. חלק מהביטולים נמסרו לנו בסמסים, כאילו שמודיעים לי על ביטול של משהו סתמי, ולא של הדבר שכל חיינו סובבים סביבו עכשיו. וכמובן לא קובעים ביקורים חדשים, שזאת הפרה גסה של צו בית משפט.

"בשבוע שעבר העובדת הסוציאלית שלחה לי סמס שבו נכתב: 'לצערנו הרב כנראה שהביקור במרכז הקשר יתבטל, כי פקידת הסעד לא העבירה למרכז הקשר את התשלומים'. אלה דברים הזויים שזועקים לשמיים. למה אנחנו צריכים להיענש על עניינים ביורוקרטיים שאינם קשורים בנו?"

"שוב ושוב אני מוצא את עצמי מגיע לבית המשפט, משקיע כספים ונלחם על המישימים הדקות האומללות האלה עם הנכד שלי. המישימים דקות בשבוע. אני לא מבין למה משפילים אותנו ומתייחסים אלינו ככה. המצב מספיק כואב כפי שהוא, בייחוד בכל פרידה שבה הנכד שלי מורחק מאיתנו, תוך כדי שהוא מסתכל עלינו לאחור, והלב של כולנו נשבר לרסיסים".

"אפלה, חושך ועצב גדול"

"תהום. חושך. שיתוק. מוות". אלו המילים שריקי (45) משתמשת בהן שוב ושוב כדי לתאר את התקופה שבה פגשה את ילדיה במרכז קשר. היא אמא לארבעה ילדים שנולדו לאותו גבר, שחי לצידה ולצד ילדיה, אך היה מתנתק מהם לסירוגין לפרקי זמן ארוכים.

"כשנולד בן הזקונים שלי, לפני שמונה שנים, הבן נתי שאני לא סופר-וומן. הבן הקטן אושפו בבית חולים כי לא אכל מספיק, ושם הרווחה סימנה אותי וראתה בזה הונחה. אז עלתה על הפרק האפשרות של הוצאת הילדים מהבית. בהתחלה נלחמתי נורא, אבל ככל שהזמן עבר, הרווחה המשיכה לפקח עלי ופקידת הסעד דיברה איתי על הוצאת הילדים הקטנים מהבית כעל משהו שגרתי. היה קיץ, הם היו בבית כל הזמן והיה לי קשה לכה. היא מצאה אצלי אוזן קשבת לה צעה שלה, ואני הסכמתי לזה כטיפשותי. הסיכום היה שהם יילקחו לחודש או חודשיים לבית ילדים, ושאוכל לבקר אותם כמה שארצה".

שני הילדים הקטנים, בני שנתיים וחמש, הועברו לבית לילדים בסיכון באזור ירושלים, שממנו מועברים הילדים לפנימיות ולמשפחות אומנה. ריקי מספרת כי בתחילה, לתדהמתה, לא ראתה אותם חודש שלם. היא לא ידעה בדיוק איפה הם נמצאים, ולא איפשרו לה לשוחח איתם בטלפון. רק אחרי חודש התאפשר לה לראות אותם במרכז קשר.

"המפגש הראשון היה מלא בושה. הקריעה הזאת מהילדים הכניסה אותי לשיתוק. שמונה חודשים

נפגשנו כך. במהלכם, גם אחותם הגדולה, שהיתה בת שמונה, הוצאה מהבית לחודש אחד, לבית ילדים אחר באותו אוויר, אבל הצלחתי להחזיר אותה הביתה. אחר כך הצלחתי להחזיר גם את אחיה הקטנים והם כולם איתי עד היום, תחת צו השגחה. אבל את השעה הזאת בשבוע במרכז הקשר, השעה האכזרית הזאת, אני לא אשכח בחיי".

ממעמקי כאבה כתבה ריקי באותם ימים מכתב אל השופטת שדנה בתיקה, שבו תיארה בזמן אמת את חוויותיה ממרכז הקשר: "שעה קצובה אחת בשבוע, שאותה יש למצות, ובמהלכה לתת כמה שיותר חום ואהבה, כדי שלא ישכחו את אמא. במתחם מוקף סורג גים, שעה נטולת פרטיות ואינטימיות משפחתית, תחת עינו הפקוחה של העובד הסוציאלי. ואז הוא מודיע: עוד חמש דקות. דקירה בלב".

"הילדים ואני לא רוצים שהדקות הקצובות ייגמרו, והוא שוב מודיע: עוד נשיקה אחת וחביוק אחד ולהיכנס למונית. סופרים וקוצבים לי את האהבה. ובפרידתנו - בכי ובקשות לחזור איתי הביתה. ומבטים מבולבי לים של הילדים, והמונית שנעלמת עם היקר לי מכל. ואז מגיע הרגע ההוא הנורא, שבו האפלה שוב יורדת לחייך. חושך ועצב גדול, דממת תקשורת עד לשבוע הבא. כיבו את האור על הקשר המיוחד עם ילדי. הפי קיעו מאיתנו את הזכות לאהבה, לחופש בחירה, למגע. 'זהו עולם של מפגשים אפלים בין הורים לילי-דיהם. אתה חש בו כבתוך מרתפים חשוכים של עלבון, השפלה ורמיסת כבוד האדם. אף אחד מהילדים שם אינו צוחק או אפילו מחייך. הורים מהססים להתקרב, מדברים בלחישת ולא בקול רם, כפי שמדברים בדרך כלל עם ילדים. אלה ילדים אבודים, שלא יודעים למי הם שייכים".

אבי ילדיה של ריקי מספר שכשהילדים שבו הביתה אחד מהם רץ סביב שכונת מגוריהם וצעק: "אני חופשי, אני חופשי". הילה, היום בן 12, זוכר איך באחד הביקורים ניסה לברוח ממרכז הקשר במכונית של הורו שלו, שהצטרף לביקור. "אני זוכר שבהתחלה הייתי בוכה כל יום במיטה, לפחות שבועיים", מספר הילה. "כשהמדרין במרכז הקשר היה אומר 'זהו, מספיק', אני תמיד הייתי מבקש עוד קצת, עוד קצת עם אמא. אז אמא היתה קונה לי ביצת קינדר כדי שאשמה. תמיד שאלתי את אמא מתי נחזור הביתה, ולמה אני לא יכול לחזור. אבל אני לא זוכר מה היתה התשובה".

פרופ' ורד סלונים נבו, מהמחלקה לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בן-גוריון, עמדה בשנת 2008 בראש ועדת סלונים נבו לבדיקת עבודתן של פקידות הסעד לסדרי דין - אותן פקידות סעד האמונות על הטיפול

בסכסוכי גירושים. אחת מהמלצותיה המשמעותיות היתה מינוי "אומבודסמן" - נציב קבילות חיצוני, שאליו יהיה אפשר לפנות.

"מצאנו שאנשים נותרים חסרי אונים ולא יודעים אל מי לפנות בתוך הסכך של שירותי הרווחה", היא אומרת. "היו הורים רבים שטענו בפנינו כי לא שמעו אותם, וטענות על כך ששירותי הרווחה אינם ממלאים אחר תקנות רבות. לא ייתכן שבנושאים כל כך קריטיים לא יהיה בפני מי להתלונן ובפני מי לערער".

המלצתה נדחתה על הסף על ידי משרד הרווחה ושר הרווחה דאן, יצחק הרצוג. "כשר הרווחה תמכתי ברוב המלצותיה של פרופ' סלונים נבו, וחלקן גם יושמו", אמר לנו הרצוג השבוע. "אני מודע לכך שיש ביקורת, אבל מינוי אומבודסמן חיצוני היה עלול לחשק את המערכת, לסכן את חופש העבודה של פקיד הסעד והעובדים הסוציאליים וליצור עוד רובד של ערעורי סרק ואימונים - כשיש עליה למעשה מספיק מנגנוני ני ביקורת כמו בתי המשפט, מערך של התייעצויות פנימיות וועדות שונות. מדובר בעובדי מדינה שמתמודדים עם מקרים קשים ביותר".

"אי אפשר להקליט"

גם פרופ' ישראל צבי גילת מביט הספר למשפטים במכללה האקדמית נתניה מתקומם על היעדר הביקורת והשקיפות. גילת עמד בשנת 2002 בראש ועדת ייעוץ לקביעת סמכויותיהן של "ועדות ההחלטה" (שבהן מוחלט אם להוציא ילדים מבתיים) ודרך ההתנהלות שלהן. הוועדה מונתה על ידי שר הרווחה דאן, שלמה בניזרי.

"חברי הוועדה ביקשו שההליכים יהיו שקופים והוגנים", אומר פרופ' גילת, "ואז אין כל בעיה להוציא ילדים מהבית, לשלוח ילדים לפנימיות ולהכניס משפחות למרכזי קשר. אבל אני בטוח שאם הכל היה שקוף ופתוח לביקורת, הדברים האלה לא היו קורים. הבעיה היא שזו מערכת שאינה פתוחה לביקורת. אם אדם מבקש, למשל, להקליט את הנאמר או לקבל פרוטוקול של מה שנאמר בוועדת החלטה או בוועדת תסקירים ולא מאפשרים לו, מה זה מלמד אותנו? 'אלו ישיבות שבהן מוטחת ביקורת קשה בהורים, והם מצידם אמורים להעלות את טענותיהם. אז מרוע שלא יוכלו להקליט? או לאפשר לאדם נוסף להתלונן וות אליך או לייצג אותך? טובת הילד היא לא עיקרון פסיכולוגי, אלא עיקרון מוסרי".

"צריך לראות בהורים שותפים, לא עבריינים מועדים", מוסיפה ורד סלונים נבו. "לא הייתי מבטלת את מרכזי הקשר, אבל הם צריכים לשמש למצבי חירום

"במרכז הקשר שלנו דוחסים אינספור משפחות באולם אחד", מספרת לילך, שפוגשת כך את בנה בן התשע כבר ארבע שנים. בעלה לשעבר התלונן נגדה על אלימות, אך התלונות נסגרו מזמן מחוסר אשמה

לילך: "אני מרגישה שאני חייבת ללחוש לו באוזן, כדי שתיווצר בינינו איזושהי קירבה, אבל אסור לי. יש זמן קצוב לחיבוק. אם הבן שלי מתרפק עלי יותר מכמה שניות, הן יפסיקו את זה. ואני רק רוצה להצמיד אותו אלי ולנשק אותו"

צילום: יהושע יזקר

יוני, גרוש ואב לילדה בת 12. החליט לוותר על המפגשים במרכז הקשר ולא ראה את בתו שנתיים

פרופ' ורד סלונים נבו, אוניברסיטת בן-גוריון: "לא ייתכן שבנושאים כל כך קריטיים לא יהיה בפני מי להתלונן ולערער. לא הייתי מבטלת את המרכזים, אבל הם צריכים לשמש למצבי חירום בלבד והבדיקה של הדברים צריכה להיות קפדנית יותר"

הקשר, ניתן בהחלט להפוך אותם למרכזים טיפוליים, לימודיים וחוייתיים לכל המשפחה. במקום עובדים סוציאליים ובנות שירות לאומי, שנמצאים שם היום על מנת לפקח על באי המרכז, הייתי ממנה צוות טיפולי המורכב מפסיכולוגים קליניים, עובדים סוציאליים קליניים ופסיכותרפיסטים".

יום הולדת עצוב במרכז

את יום הולדתה השביעי של בתו חגג גילי במרכז הקשר. הם היו רק שניהם, לבה. באופן חריג איפשרו לו העובדות הסוציאליות לצלם ולתעד את יום ההולדת. היא בת 12 היום, חמש שנים לא ראה גילי את הסרטון, והצפייה המחודשת בו מנפצת אותו לרסיסים. זו המסיבה העצובה ביותר שראינו מימינו. בלונים צבעוניים פוזרים על רצפת חדר מרכז הקשר, וצלחות מלאות בממתקים שהילדה הכי אוהבת מונחות על השולחן הקטן, לצד כמה עוגות יום הולדת. אף אחד מבני משפחתו של גילי לא הורשה להצטרף, ודאי שלא חברים מכיתתה של הילדה.

פרץ של אהבה כלפי בתו מביא את גילי לחבק אותה. חיבוק קטן. חיבוק שנקטע מהר בשל מבטיה החודרים של העובדת הסוציאלית המפקחת עליהם.

"אחרי מסיבת יום ההולדת הזאת לא ראיתי את הבת שלי במשך שלושה שבועות", הוא מספר. "העור בדות הסוציאליות טענו שזה הציף אותה רגשית, וש צריך לתת לה זמן להירגע. הרגשתי שאני עומד למוט. באיזשהו שלב החלטתי לשבת ליד מרכז הקשר ולא לזוז משם עד שיסכימו להירגע בינינו את המפגשים, ואחרי כמה ימים, זה מה שקרה."

גילי המשיך לפגוש את בתו במרכז הקשר במשך חצי שנה, "עד שהביקורים הופסקו, כשכבר לא נשארו להם תירוצים להשאיר אותי שם, וכשלאמא נהיה קשה להביא את הילדה בכל שבוע. פתאום, אחרי כמעט שנתיים, הסיטו נפסק. בבת אחת, בלי תמיכה, בלי טיפול על הנוק שנגרם, ככה ביום בהיר אחד. פגעו וברחו, והשאירו אותי להתמודד עם הנוק."

"המדינה הכניסה אותי למרכז הקשר בלי סיבה, והיא צריכה לשלם על מה שהיא עשתה לי ולבת שלי. אני עדיין מפקח לפעמים לחבק אותה, כדי שלא יגידו שאני נוגע בה בצורה לא הולמת, והיא נרתעת גם מחיבוקים מאנשים קרובים כמו סבא וסבתא שלה. למזלי, הקשר בינינו היום חזק ונפלא. אף אחד לעור לם לא יוכל להפריד בינינו יותר. אבל אחרי כל מה שעברתי, אני מרגיש שנותרתי אדם נכה".

naamal@israelhayom.co.il
michali100@gmail.com

והגנה בלבד, במקרים של סכנה ממשית ואלימות. הבדיקה של הרברים צריכה להיות קפדנית ביותר, בשיתוף ההורים והמשפחה. צריך לשאול, עם יד על הלב, האם באמת יש צורך בסכיבה הזאת, שהיא כל כך קשה ולא טבעית.

"מחקרים בעולם מראים שכאשר משקיעים בתוכניות טיפול רבות ומגוונות ורואים במשפחה שותפה לתהליך, התוצאות נפלאות – ומביאות להפחתה במספר המקרים הדורשים את הוצאת הילדים מהבית או מרכזי קשה. לכן, לדעתי, יש להשקיע בפיתוח עמוק של הכלים הטיפוליים והשיקומיים שקיימים היום".

ד"ר אלישבע זוהר רייך (67), מנהלת מרכז יחסים לטיפול זוגי, משפחתי ואישי, ועד לפני כחצי שנה מור מחית מטעם בית המשפט, מסכימה עם הגישה הזאת. "ריבוי מקרי הגירושים והסכסוכים בתוך המשפחה, ריבוי תלונות השואל של נשים באין מפריע, וכן טראומות שונות המלוות אנשים רבים, כל אלה זקוקים לטיפול מקצועי שלא קיים היום", היא אומרת. "מרכזי הקשר צריכים להיות תחנה בדרך, עד לרגע שמבררים אם ההאשמות כלפי ההורה הן נכונות. אבל אם מרכזי הקשר הופך למהות – לא פותרים את הבעיות, אלא מנציחים אותן."

"לצער, בפורמט הנוכחי מרכזי הקשר לא יכולים להעניק מענה לקשר נורמטיבי. מדובר במפגש של שעה עד שעתיים, פעם בשבוע. בינתיים נוצרים נתקים בין ההורה לילדיו, ולא מתקיים קשר עם המשפחה המורחבת של אותו הורה. ההורה שמגיע לפגוש את ילדיו במרכז קשר נתפס בעיני הילד כלא ראוי, בעייתי, נוטש, אדם שצריך להיזהר ממנו ושחייב שמירה. הניתוק הזה גורם לילד לחוות נטישה מדרמות משמעותית בחייו, והוא נצמד עוד יותר להורה המגדל, כי הוא מפחד לאבד גם אותו."

"העובדים הנמצאים במרכזי הקשר עובדים קשה כדי שזיק הקשר האחרון בין ההורה לילד לא יינתק, אבל אין בכך כדי לבנות קשר משמעותי. הם רואים מספר רב של משפחות בו בזמן. כל עוד הם הכלי היחיד שמחזיק את הקשר, אז ודאי שאין ביכולתם לחולל מהפכות ולהביא לריפוי."

"אני מאמינה שחלק מעובדי מרכזי הקשר צריכים להיות מטפלים משפחתיים, שיכולים לתת טיפול בזמן

תגובות

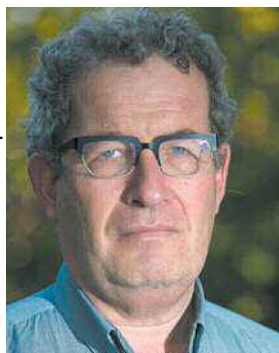
משרד הרווחה: "לנגד עיני העובדים הסוציאליים עומד רק שלום הילדים"

ממשרד הרווחה נמסר בתגובה: "מרכזי הקשר אינם הבעיה, הם הפתרון. פתרון חשוב לבעיה קשה שעולה סביב היכולת לנהל חיי משפחה נורמטיביים ככל שניתן ובמסגרת המגבלות, לטובת הילדים שהוריהם נמצאים במערכת גירושים קשה וסבוכה. מערכת שלעיתים נעשית, למרבה הצער, על גבם של הילדים."

"משרד הרווחה, באמצעות העובדים הסוציאליים בכלל והעובדים במרכזי הקשר בפרט, ימשיכו לפעול ולעשות למען אותן משפחות הנקלעות לסכסוכים קשים ומרים, ולהיות אלה שניצבים בחזית הלא קלה הזאת, כשלנגד עיניהם עומד אך ורק שלוםם וביטחונם של הילדים. התחושה העולה מפנייתכם היא כי כל כוונתכם לבקר ולתקוף את המערכת כולה, בשם אותם הורים בודדים. משרד הרווחה אינו חושש מביקורת, וטבעי שבתוך העשייה הרבה של שירותי הרווחה עלולות להיות גם שגיאות, אולם אנו מתייחסים אליהן ופועלים לתיקונן."

מדוברות בתי המשפט נמסר: "החלטות בתי המשפט למשפחה בנושאים הנוגעים למפגשים בין הורים המנהלים הליכים בבית המשפט ובין ילדיהם, ניתנות לאחר בחינת מכלול הראיות והנסיבות הנוגעות לתיק הרלוונטי. על פי רוב נעזרים בתי המשפט למשפחה גם בתסקיר שצריך לקבל סעד, הכולל עובדות, התרשמויות מקצועיות, חוות דעת והמלצות. בית המשפט עשוי לקבל באופן מלא או חלקי את המלצות הפקיד, לבקש חקירה נוספת, או לדחות את המלצות פקיד הסעד לחלוטין. בנוסף, עשוי בית המשפט להורות לפקיד הסעד להמשיך בהתערבות בשיתוף עם עובדים סוציאליים, עובדי סמך מקצועיים ואחרים, כדי לסייע בהסדרה וקיום קשר בין הילדים והוריהם. מטרתם של מרכזי הקשר היא לאפשר מפגש מוגן ומפוקח בין הורה ובין ילדו. כל אימת שצו בית המשפט אינו מכובד, רשאי הצד הנפגע לפנות לבית המשפט שנתן את הצו."

צילום: יהושע יזקר

פרופ' ישראל צבי גילת, עמד בראש ועדת ייעוץ לקביעת סמכויותיהן של ועדות ההחלטה: "אני בטוח שאם הכל היה שקוף ופתוח לביקורת, הדברים האלה לא היו קורים. הבעיה היא שזו מערכת שאינה פתוחה לביקורת"